характер, який включає в себе початковий, робочий та заключний етапи, кожен із яких містить власні притаманні йому організаційно-тактичні прийоми та заходи.

Список використаних джерел

1. Савицький Д.О. Умови застосування заходів кримінально-процесуального примусу. *Правова система в умовах розвитку сучасної державно-правової дійсності: генезис та напрями вдосконалення*: мат. наук.-практ. конф. «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 15 грудня 2011 року. К., 2011. URL: https://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=140%25.

2. Янкова Л. Ю. Організація і тактика кримінального переслідування у судових стадіях кримінального провадження. автореф. дис. к.ю.н. Одеса. 2022. 24 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України № 4651-VI зі змінами від 08.06.2022. [сайт] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#n1545.

4. Шепитько В. Ю. Теория криминалистической тактики : монография. Харьков : Гриф, 2002. С. 309–310.

5. Когутич І. І. Теоретичні основи використання криміналістичних знань під час розгляду кримінальних справ у суді : автореф. дис. … д-ра юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2010. С. 16.

Басюк Лариса Олександрівна,
здобувач кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ

ЗАЛУЧЕННЯ СПЕЦІАЛІСТА З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ ЗРАЗКІВ ДЛЯ ЕКСПЕРТИЗИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Одним із важливих засобів збирання доказів в кримінальному провадженні є отримання зразків для експертизи. Необхідність в цій слідчій (розшуковій) дії виникає при підготовці матеріалів для проведення експертизи з метою встановлення певних фактичних даних у кримінальному провадженні.

Порядок отримання зразків для експертизи встановлюється положеннями ст. 245 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України). Передбачений законом порядок враховує природу зразків, необхідність в наявності яких виникає у сторін кримінального провадження при проведенні експертизи [1].

Так, відповідно до ч. 2 ст. 245 КПК України порядок відібрання зразків з речей і документів встановлюється згідно з положеннями про тимчасовий доступ до речей і документів (статті 160–166 КПК України).

Відбирання біологічних зразків у особи, згідно ч. 3 ст. 245 КПК України, здійснюється за правилами, передбаченими статтею 241 КПК України (освідування особи). При цьому, у разі відмови особи

добровільно надати біологічні зразки слідчий суддя, суд за клопотанням сторони кримінального провадження має право дозволити слідчому, прокурору (або зобов'язати їх, якщо клопотання було подано стороною захисту) здійснити відбирання біологічних зразків примусово.

Необхідно зазначити, що в самій ст. 245 КПК України законодавець передбачив можливість залучення спеціаліста (за дорученням суду) до відібрання зразків для проведення експертизи лише у випадку, якщо проведення експертизи доручено судом.

У ст.ст. 160–166 КПК України, відповідно до положень яких здійснюється отримання зразків з речей і документів, не передбачена можливість залучення спеціаліста до реалізації тимчасового доступу до речей і документів, а, відповідно, й до отримання з них зразків для проведення експертизи.

При цьому в ст. 241 КПК України законодавець передбачив можливість участі спеціаліста для здійснення освідування особи, а отже – й для відбирання біологічних зразків у особи, відповідно до встановленого кримінальним процесуальним законом порядку.

Разом з тим, в ст. 71 КПК України, законодавець, визначаючи мету залучення спеціаліста до кримінального провадження, зазначає, що спеціаліст може бути залучений сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування і судом під час судового розгляду для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, *відбір зразків для проведення експертизи* тощо).

На нашу думку, така конструкція кримінальних процесуальних норм дозволяє зробити висновок про можливість залучення спеціаліста сторонами кримінального провадження до отримання всіх видів зразків для експертизи – як зразків з речей і документів, так і біологічних зразків у особи, в тому числі й при проведенні експертизи не лише за дорученням суду, а й за рішенням суб'єкта розслідування.

Зважаючи на логіку законодавця, відображену в конструкції ст. 71 КПК України, під безпосередньою технічною допомогою законодавець розуміє вчинення спеціалістом певних дій в ході проведення процесуальних дій, як то: фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи (ч. 2 ст. 71 КПК України).

Вважаємо, що відмежовуючи таку мету залучення спеціаліста як надання безпосередньої технічної допомоги від інших: надання консультації, пояснення, довідки та висновку (ч. 1 ст. 71 КПК України), законодавець звужує тим самим мету залучення спеціаліста до отримання зразків для експертизи лише наданням безпосередньої технічної допомоги в ході проведення цієї слідчої (розшукової) дії.

Безсумнівно, що отримання певних видів зразків як з речей і документів, так і біологічних зразків у особи потребує саме консультації спеціаліста, а не його безпосередньої технічної допомоги

[2, с. 43–44]. Консультації можуть стосуватися кількості необхідних зразків (наприклад, відбитків печаток і штампів), умов відбирання зразків (наприклад, темпу оголошення тексту при відбиранні зразків почерку особи, або змісту тексту при відбиранні зразків голосу особи тощо). Тобто технічно участь спеціаліста не передбачає виконання ним певних процедур, а лише консультування в межах його професійних знань, що ні в якому разі не зменшує значущості участі спеціаліста для забезпечення ефективності отримання зразків для експертизи як засобу збирання доказів.

Разом з тим, аналіз існуючого порядку отримання зразків для експертизи, встановленого кримінальним процесуальним законом, не передбачає залучення спеціаліста до цієї слідчої (розшукової) дії, окрім як для надання безпосередньої технічної допомоги.

Вважаємо, що для забезпечення ефективності отримання зразків для експертизи як засобу збирання доказів необхідно розширити мету залучення спеціаліста до цієї слідчої (розшукової) дії та передбачити можливість залучення спеціаліста в тому числі й для надання консультації, пояснення, довідки та висновку в ході отримання зразків для експертизи. Крім того, вважаємо за доцільне передбачити та відобразити це у змісті ст. 245 КПК України можливість залучення спеціаліста до отримання зразків для експертизи не лише за дорученням суду, а й на підставі відповідного рішення суб'єкта розслідування.

Також, в черговий раз зазначаючи на проблемний характер отримання зразків для експертизи з тіла неживої людини (трупу), обумовленого відсутністю процесуально встановленого порядку отримання такого виду зразків [3, с. 212], наголошуємо не лише на необхідності чіткої регламентації процесуальних дій щодо отримання зразків з трупу, але й обов'язкового залучення спеціаліста до цієї процесуальної дії.

При цьому погоджуємося з думкою вчених щодо необхідності процесуального закріплення участі спеціаліста у слідчих (розшукових) діях взагалі та отриманні зразків для експертизи зокрема шляхом оформлення результатів такого залучення у вигляді письмового пояснення спеціаліста як додатку до протоколу відповідної процесуальної дії [4, с. 337–338].

Врахування зазначених аспектів, на наш погляд, сприятиме підвищенню ефективності отримання зразків для експертизи як засобу збирання доказів та забезпеченню належності і допустимості зібраних в такій спосіб доказів.

Список використаних джерел

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17.

4. Щербаковський М. Г. Консультаційна функція спеціаліста у кримінальному провадженні. *Криміналістика і судова експертиза*. Київ. 2017. Вип. 62. С. 43–51.

5. Басюк Л. О. Отримання зразків з тіла неживої людини (трупа) для експертизи у кримінальному провадженні: проблемні аспекти. *Право і суспільство*. 2022, № 3. С. 208–213. DOI: https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.3.32.

6. Антонюк П.Є., Пясковський В.В. Письмове пояснення спеціаліста в системі процесуальних джерел доказів на досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень. *Криміналістика і судова експертиза*: збірник наук. праць / Київський НДІСЕ Міністерства юстиції України; 2021. № 66. С. 332–341.

Борейко Руслана Миколаївна,
здобувач ступеня вищої освіти магістра
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
професор кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент
Воробей О. В.

СУЧАСНА ГРАФОЛОГІЯ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ

Як відомо, графологія походить від грецьких слів «grapho» – пишу і «logos» – вчення і тим самим вважається наукою, яка вивчає закони залежності між почерком і особистістю людини. Батьком сучасної графології прийнято вважати абата Жана Іполіта Мішона, який у 1871 році зробив спробу систематизувати окремі відомості про графологію. Він же і почав вживати термін «графологія», а ще через рік видав книгу «Таємниця письма», що започаткувала наукову розробку цього питання.

Щоб дізнатись про певні індивідуальні якості людини у графології використовуються різні характеристики почерку. На сьогодні існують, принаймі, два напрями розвитку графології: побутовий та науковий. Побутовий напрям – коли аналізом за почерком займаються всі, хто щось читав про графологію в книгах чи на теренах Інтернету. Наукова ж графологія ґрунтується на фізіологічних, психологічних, психопаталогічних та інших знаннях, а також наукових дослідженнях та накопиченому багатому статистичному матеріалі, і тому має право на існування поряд з іншими науковими знаннями.

Теорія розвитку графології тяжіла, передусім, до психології і психіатрії, які найоптимальніше могли обґрунтувати вже отримані знання та зробити їх науково спроможними [1, с. 201]. На сьогодні графологія, особливо її науковий напрям, користується попитом у світі. Так, найбільш затребуваною графологія є у HR-менеджерів, психологів, медиків, експертів почеркознавців, кримінологів. Графологічні методи дозволяють вирішити чимало задач, але, перш за все, слід зазначити чого не може графологія. Наприклад, вона не